

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI AXLOQIY TARBIYALASHNING PEDAGOGIK – PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Axatova Xilola Aktamovna,

Navoiy davlat pedagogika instituti Umumiy pedagogika va psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinif o'quvchilarini axloqiy tarbiyalashning pedagogik – psixologik xususiyatlari o'rganilgan. Shuningdek boshlang'ich sinif o'quvchilarini axloqiy tarbiyalash nazariy asoslarini asoslab berilgan, O'rta Osiyo mutafakirlarining axloqiy g'oyaga doir qarashlarini tahlil qilingan, boshlang'ich sinif o'quvchilarini axloqiy tarbiyalash yo'llarini ochib berilgan. Bundan tashqari boshlang'ich sinflarni axloqiy mavzudagi suhbatlarini tashkil etish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinif o'quvchilari, o'smirlik davri, individuallik, maxsus psixologik metodlar, shaxs xususiyatlari, sotsiologik tadqiqot, temperament, qobiliyat, axloqiy tarbiya.

ПЕДАГОГИКО – ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Ахатова Хилола Ахтамовна,

Навоийский государственный педагогический институт Преподаватель кафедры общей педагогики и психологии

Аннотация. В данной статье рассмотрены педагогико – психологические особенности нравственного воспитания младших школьников. Также обоснованы теоретические основы нравственного воспитания младших школьников, проанализированы взгляды среднеазиатских мыслителей на нравственную идею, раскрыты пути нравственного воспитания младших школьников. Далее идет речь об организации бесед младших школьников на нравственную тему.

Ключевые слова: младшие школьники, подростковый возраст, индивидуальность, специальные психологические методы, особенности личности, социологическое исследование, темперамент, способности, нравственное воспитание.

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MORAL EDUCATION OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Axatova Xilola Aktamovna,

Navoi State Pedagogical Institute Lecturer of the Department of General Pedagogy and Psychology

Annotation. This article explores the pedagogical – psychological features of the moral education of elementary students. Also based on the theoretical foundations of moral education of elementary students, analyzed the views of middle Asian thinkers on the moral idea, revealed ways of moral education of elementary students. In addition, there is talk of organizing elementary classes with their conversations on a moral topic.

Key words: elementary school students, adolescence, individuality, special psychological techniques, personality traits, sociological research, temperament, ability, moral education.

Kirish. Biror bir jamiyat ma'naviy imkoniyatlarini, odamlar ongida ma'naviy va axloqiy qadriyatlarini ri: yujlantirmay hamda mustahkamlamay turib o'z istiqbolini tasavvur eta olmaydi. Barkamol avlod tarbiyasi katta mas'uliyat va qunt talab etadigan jarayon. Bu jarayonda axloqiy tarbiyaning o'ziga xos o'rni bor. Odob (Arabcha «Adab») tarbiyalilik, xushmuomalalik, axloqlilik, nazokatlilik, intizomlilik ma'nolarini anglatadi. Odoblilik jamiyatda kishilar bilan muomalada o'zini tuta bilish, axloq, tarbiya va uning me'yorlariga rioya qilish demakdir. Shuning uchun ham, odob axloq qoidalari bundak ming yillar oldin ham muhim ahamiyat kasb etgan.

Axloqiy tarbiya deganda xulq-atvorning axloqiy me'yorlarini o'zlashtirish tushuniladi. Shuning uchun axloqiy tarbiya asosan xulq-atvor tomoniga urg'u beradi. Ma'lumki, tashqi xatti-harakatlar turli xil intilishlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Motivlar, intilishlar, motivlarni hisobga olish ta'limga bunday yondashuv bilan qamrab olinmaydi. Axloqiy tarbiya deganda biz birinchi navbatda ma'naviy tarbiyani tushunamiz, bu nafaqat xulq-atvor, me'yoriy jihatni, balki ichki, semantik, ta'lim maqsadlariga mos keladigan jihatni ham hisobga oladi.

Axloqiy tarbiya jarayoni-bu o'qituvchi va jamoaning pedagogik faoliyatning samaradorligi va sifatiga va bola shaxsining axloqiy tarbiyasining tegishli darajasiga erishishga qaratilgan ketma-ket o'zaro munosabatlari majmui.

Axloq shaxsni tarbiyalashga kompleks yondashuvning ajralmas qismidir. Mahalliy o'qituvchi I.F. Xarlamovning so'zlariga ko'ra «axloqni shakllantirish axloqiy me'yorlar, qoidalar va talablarni shaxsning xulq-atvorining bilimlari, ko'nikmalari va odatlariga tarjima qilish va ularga doimiy rioya qilishdan boshqa narsa emas».

Axloqiy tarbiya-bu yosh avlodda axloqning ideallari va tamoyillariga muvofiq yuqori ong, axloqiy tuyg'ular va xatti-harakatlarni shakllantirishning maqsadli jarayoni.

Axloqiy tarbiyaning asosiy vazifasi yosh avlodda zamonaviy turmush tarziga mos keladigan axloqiy ongni, barqaror axloqiy xulq-atvorni va axloqiy tuyg'ularni shakllantirish, har bir insonning faol hayotiy pozitsiyasini shakllantirish, o'z harakatlarida, harakatlarida, munosabatlarida jamoat burchini his qilish odatini shakllantirishdir.

Pedagogika axloqiy tarbiya sohasida axloqiy ong va axloqiy xatti-harakatlar kabi pedagogik tushunchalarni ajratib turadi. Insonning shaxsiy tajribasi orqali buzilgan tarixiy va doimiy ravishda to'ldiriladigan bilimlar tizimi inson ongining mazmunini tashkil etadi. Ongning xususiyatlaridan biri uning nomida atrofdagi dunyo (ong) haqidagi bilimlar to'plami sifatida berilgan. Bilimdan tashqarida ong yo'q. «Ong qanday mavjud va u uchun qanday narsa bor, bu bilimdir».

Ijtimoiy axloqiy ong ijtimoiy tajribani aks ettiradi: axloqiy g'oyalar, nazariyalar, tushunchalar faoliyat va aloqa jarayonida rivojlanadigan odamlarning haqiqiy munosabatlarini aks ettiradi. Axloqiy ongni shakllantirishning eng yuqori darajasi e'tiqodlardir. Ular inson harakatlari, harakatlarining regulyatoriga aylanadi. Shaxsning axloqiy barqarorligi ularga bog'liq. E'tiqod axloqiy tushunchalar tizimining mustahkam assimilyatsiyasi, axloqiy his-tuyg'ularning rivojlanishi, xulq-atvor va munosabatlar tajribasining umumlashtirilishi bilan tavsiflanadi.

V.V. Zenkovskiy axloqiy tarbiyaning maqsadini juda aniq asoslab berdi. Ta'limning ma'nosi ma'naviy printsipni davolashdir. «Siz o'lim bo'lmagandek yashay olmaysiz, lekin o'lim bo'lmagandek tarbiyalay olmaysiz.»

Inson o'sadigan ijtimoiy muhitning ta'sirini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Bu axloqiy tarbiyaning shartidir. Birinchi va eng muhim muhit-bu oila. Agar oila axloqiy tarbiya funktsiyasi bilan shug'ullansa, unda ijtimoiy muhitning salbiy roli ahamiyatsiz bo'lishi mumkin. Biroq, bu har doim ham shunday emas, ayniqsa ijtimoiy muhit inqirozi oila inqirozini keltirib chiqaradi.

Bolalar va o'spirinlarning zamonaviy ijtimoiy holati sifat jihatidan yangi deb belgilanishi mumkin. Bir qator tadqiqotchilar bugungi bolalikdagi ijtimoiy vaziyat juda tashvishli ekanligini aytishadi. 1). Xulq-atvorning individualistik modeliga o'tish, 2). Pragmatik mafkura bilan to'ldirilgan ideallarning yo'qligi va ma'naviyat vakuumi bilan. (D.I. Feldshteyn); 3). G'arblashtirish, ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi bilan (A.V. Suxarev); 4). Identifikatsiya jarayonini murakkablashtiradigan va identifikatsiya inqiroziga (N.M. Lebedeva) va identifikatsiya noaniqligiga (H. Remshmidt) olib keladigan ijtimoiy me'yorlarning plyuralizmi bilan.

Bularning barchasi bir qator salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi: etnofunksional nomuvofiqlik, etnofunksional disontogenez, ijtimoiy induktsiyalangan nevrozlar, aqliy parchalanish. «Zamonaviy dunyoda madaniy parchalanish ruhiy parchalanishni keltirib chiqaradi, bu esa o'z navbatida ruhiy va psixosomatik kasalliklarga olib keladi».

Xulosa

Bolalarda axloqiy tarbiyaning shakllanishi ob'ektiv yashash sharoitlari, ta'lim va tarbiya ta'siri ostida, turli xil faoliyat jarayonida, umuminsoniy madaniyatni o'zlashtirish jarayonida sodir bo'ladi va pedagogik, umuminsoniy axloq me'yorlariga mos keladigan, bolaning butun hayotini tashkil etishning ajralmas jarayoni sifatida samarali amalga oshiriladi. ularning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda. Shuning uchun o'quv ishlari axloqiy g'oyalarni o'z ichiga olishi va turli xil va samarali shakllarda, mazmunli va to'g'ri hissiy to'yinganlik bilan amalga oshirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Академия, 2013. – 340 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psyjournals.ru/sgu_socialpsy (дата обращения: 12.11.2017).

2. Веракса Н.Е. Развитие ребенка в дошкольном детстве / Н.Е. Веракса, А.Н. Веракса. – М.: Мозаика-Синтез, 2010. – 300 с.

3. Козлова С.А. Нравственное воспитание дошкольников в современном мире / С.А. Козлова. – 2001. – №9 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/87/16622/> (дата обращения: 04.11.2017).

4. Колдунов Я.И. Нравственное воспитание личности школьника / Я.И. Колдунов. – М.: АСТ, 2010. – 197 с.

5. Логинова В.И. Нравственное воспитание детей старшего дошкольного возраста. «Дошкольная педагогика» / В.И. Логинова, П.Г. Саморукова. – М., 1983.